

Original Research Article

Machozi Ya Kimya: Athari Za Unyanyasikaji Wa Wanaume Katika Diwani Za *Tumbo Lisiloshiba Na Maskini Milionea Na Hadithi Nyingine*

Elizabeth Wanjiru Waithaka^{1*}, Dkt. John Khaisie Wanyama, (PhD)¹, Dkt. Timothy Kinoti M'ngaruthi, (PhD)¹

¹Idara ya Masomo ya Jamii, kitivo cha Elimu na Sayansi ya Jamii, Chuo Kikuu cha Embu, 6-60100 Embu, Kenya

Article History
Received: 14.07.2025
Accepted: 30.08.2025
Published: 09.09.2025

Journal homepage:
<https://www.easpublisher.com>

Quick Response Code

Abstract: Fasihi kama kioo cha jamii hutumia lugha kwa ufanifu mkubwa kutuchorea taswira kamili ya yale yanayotendeka katika jamii. Utafiti huu uliangazia unyanyasikaji wa wanaume katika hadithi fupi teule za Kiswahili. Ulichunguza suala la ukiukaji wa haki za wanaume kama ilivyosawiriwa katika hadithi fupi teule katika Diwani za *Tumbo Lisiloshiba na Hadithi Nyingine* na *Maskini Milionea na Hadithi Nyingine*. Lengo kuu la makala hii ni kuchunguza Machozi ya Kimya: athari za unyanyasikaji wa wanaume katika diwani teule. Ili kuafikia lengo hili, nadharia ya Mtagusano wa Vitambulisho ilitumiwa. Ni mojawapo ya nadharia za kijinsia. Utafiti huu ulikuwa wa kimaktaba. Data ya utafiti ilikusanywa kwa kusoma hadithi teule kutoka diwani za Kiswahili zilizoteuliwa vitabu, majarida na makala mengine kutoka mitandaoni. Uteuzi wa sampuli ulikuwa wa kimaksudi. Data iliyokusanywa ilichanganuliwa kimaelezo kwa kutumia mbinu ya uchanganuzi matini ikiongozwa na madhumuni ya utafiti. Matokeo ya utafiti yaliwasilishwa kwa njia ya kimaelezo. Matokeo ya makala yalionyesha kuwa mwanamume huathirika kwa namna nyingi kama vile: majuto, kukata tamaa, ukosefu wa amani, majeraha ya mwili, upweke, kuvunjika kwa ndoa na msongo wa mawazo. Vipengele vya utambulisho vinavyoshirikiana na kusababisha kunyanyasika na kuathirika kwa wanaume ni: uchumi, jinsia, tabaka, matarajio ya kijamii. Kipengele kinachosababisha kunyanyasika na kuathirika kwa wanaume zaidi ni kipengele cha uchumi. Uchunguzi huu utawafaa wasomi, wanajamii, na waandishi kwani watapata uelewa zaidi wa aina za unyanyasikaji unaotendewa wanaume na kutafuta mbinu za kuwaokoa kutoka kwa udhalimu huu. Vile vile utakuwa na mchango katika taaluma ya fasihi ya Kiswahili.

Keywords: Madhara, Wanaume, Mtagusano wa Vitambulisho, Uchumi, Jinsia.

Copyright © 2025 The Author(s): This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY-NC 4.0) which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium for non-commercial use provided the original author and source are credited.

1.0.UTANGULIZI

Unyanyasikaji wa wanaume hutendeka kote ulimwenguni. Katika ngazi za kimataifa, unyanyasikaji wa wanaume hudhihirika. Kwa mfano katika nchi ya Mexico, wanaume hupata mateso mbalimbali kwa sababu ya kuwa wanaume. Mateso haya husababisha madhara mengi kama vile: kuathirika kiakili, kuzua mawazo ya tanzia, kusababisha hali ya kujidunisha na kujitenga na wengine (Ortiz-Hernandez na Mendoza-Perez, 2021). Ili kukabiliana na changamoto hizi kuna hitaji la uvunjaji wa unyanyapaa, ujenzi wa mazingira salama ambapo wanaume wanaweza wakaomba msaada bila aibu na kukuza uelewa wa kihisia.

Kulingana na ripoti iliyotolewa na *Canadian Men's Health Foundation (2025)* wanaume zaidi ya asilimia hamsini (50%) hawapati msaada wa kutosha kutoka kwa jamii haswa katika masuala yanayowahusu

kama wanaume. Hali hii huzidi kuwa mbaya kadri wanaume wanavyokua kwa kuwa mahusiano ya kirafiki hupungua kutokana na majukumu ya kazi, wajibu wa kifamilia, na mitazamo ya kijamii inayokataza wanaume kuonyesha hisia zao kwa uwazi. Hali hii husababisha kunyanyasika kwao.

Nchini Uganda, wanaume huteseka kimyakimya kutokana na changamoto za afya ya akili ambazo mara nyingi hazishugulikiwi (Okiror, 2023). Ingawa matatizo haya hudhihirika wazi miongoni mwa wanaume hasa katika maeneo ya vijijini, ni wachache sana wanaotafuta msaada rasmi. Hali hii huchochewa sana na unyanyapaa uliojengeka katika jamii na tamaduni zinazowakataza wanaume kuonyesha udhaifu au kuomba msaada. Kwa sababu hiyo wanaume wengi hujizuia kuonyesha maumivu yao ya kihisia na badala yake kunyamaza huku wakijitumbukiza katika ulevi

*Corresponding Author: Elizabeth Wanjiru Waithaka

Idara ya Masomo ya Jamii, kitivo cha Elimu na Sayansi ya Jamii, Chuo Kikuu cha Embu, 6-60100 Embu, Kenya

kama njia ya kukabiliana na matatizo yao. Hali hiyo ya ukimya huongeza mateso yao na kusababisha kudorora kwa afya ya akili, kuzua migogoro ya kifamilia na hata wengine kuingiwa na fikira za kutaka kujitia kitanzi.

Kwa mujibu wa Shirika la Takwimu la Kitaifa la Kenya (KNBS, 2022) wanaume nchini Kenya wanabeba mzigo mkubwa wa matatizo ya afya ya akili. Kulingana na takwimu zilizotolewa na shirika hilo, asilimia hamsini na sita nukta tisa (56.9%) ya wanaume huwa na matatizo ya afya ya akili ikilinganishwa na asilimia arubaini na tatu nukta moja (43.1%) ya wanawake. Tofauti hii inaonyesha kuwa matarajio ya kijamii kama vile ya kuwataka wanaume kujitegemea, huwafanya wanaume wengi kushindwa kutambua matatizo yao ya kihisia, kukosa kutafuta msaada kwa wengine kwa wakati au kutokabiliana ipasavyo na changamoto zao. Kwa hivyo, changamoto zinazowakumba wanaume hawa huwa hazitambuliwi mapema na kutibiwa kwa wakati. Hali hii husababisha uraibu wa pombe, kuvunjika kwa mahusiano na hata wengine kujidhuru.

Kulingana na Chama cha wanasaikolojia Nchini Marekani (1892), unyanyasaji wa wanaume ni suala linaloweza kuwa na athari mbaya sana kwa watu binafsi na jamii kwa ujumla. Baadhi ya athari za unyanyasaji wa wanaume ni kama zifuatazo: madhara ya kihisia, majeraha, kifo, madhara ya kijamii na kisaikolojia. Madhara haya huathiri ujasiri wao na mtazamo wao wa maisha kwa ujumla. Kazi hii ina manufaa kwa utafiti huu kwa kuwa ilisaidia kuelewa namna wanaume hunyanyasika na wanavyopigana dhidi yake. Hata hivyo, kazi yake ni tofauti na utafiti huu kwa kuwa huu uliangazia unyanyasikaji wa wanaume katika hadithi fupi teule. Nadharia iliyokuwa kielelezo cha uchunguzi uliofanywa na wanasaikolojia hao ni nadharia ya Majukumu ya Kijinsia. Katika utafiti huu, nadharia tofauti ilitumika ambayo ni nadharia ya Mtagusano wa Vitambulisho.

Utafiti uliofanywa na Gitau (2011) kuhusu unyanyasaji wa wanaume katika riwaya za Kiswahili ulieleza athari za unyanyasaji wa wanaume. Utafiti wake ulibainisha kuwa wanaume wanaathirika kwa njia kama vile: kuvumilia mateso na kunyamaza, kuzua vita, kutoroka nyumbani kwao, kukimbilia dini na kutumia razini. Wanapokumbana na unyanyasaji kutoka kwa wanawake, huwa wanatumia maneno ili kuwafanya wanawake waelewe msimamo wao juu ya jambo fulani. Utafiti huu ulikuwa wa manufaa makubwa kwa kuwa ulieleza kwa kina jinsi wanaume wanavyoathirika kupitia unyanyasaji. Tofati iliyodhihirika ni kuwa utafiti wake uliangazia athari za unyanyasaji wa wanaume katika riwaya na tamthilia za Kiswahili ilhali huu uliangazia athari za unyanyasikaji wa wanaume katika utanzu wa hadithi fupi. Pia, Gitau alitumia nadharia ya umuundo-utekelezi ilhali utafiti huu ulielekezwa na nadharia ya Mtagusano wa Vitambulisho.

Matokeo ya utafiti wa Ruto (2015) yalibainisha kuwa mwanamke huathirika anaponyanyaswa. Alionyesha kuwa wanawake wanapodhulumiwa huwa wanaathirika kwa njia nyingi kama vile: kusambaratika kwa ndoa zao, kupoteza maisha wanapokea vichapo, kuathirika kwa uhusiano wa unyumba na woga unaoletwa na vitisho vinavyotokana na wanaume walio na nguvu. Utafiti huo ulikuwa na manufaa kwa kuwa ulitoa mwanga kuhusu athari za unyanyasaji wa kijinsia. Hata hivyo ulitofautiana na huu kwa kuwa wake uliangazia athari hizi katika riwaya ya Kiswahili ilhali huu uliangazia athari za unyanyasikaji wa wanaume katika utanzu wa hadithi fupi. Utafiti wa Ruto ulitumia nadharia ya Ufeministi kinyume na utafiti huu uliongazia suala la unyanyasikaji wa wanaume kwa kutumia nadharia ya Mtagusano wa Vitambulisho.

Kwa mujibu wa Mwangi (2018), mabadiliko ya nafasi na mtazamo wa wahusika wanaume katika riwaya za Said Mohamed *Utengano (1980)* na *Dunia Yao (2006)* huwa na athari kwa mwanamume. Alieleza athari hizi kama kudorora kwa maadili. Alisema kutokana na mabadiliko ya kijamii hasa ujio wa utandawazi, tamaduni na maadili ya kigeni yaliingizwa katika bara la Afrika. Maadili yaliyokuwa yakihimizwa katika jamii za kiasia tangu zama za mababu yametokomea na kutupwa katika kaburi la sahu. Kukosa maadili kunasababisha watoto kutoheshimu wazazi wao, kushiriki usherati na kutumia dawa za kulevyu. Alieleza athari zingine kama vile: ukosefu wa kazi na athari zake, kukata tamaa maishani, kukita mizizi kwa ukoloni mamboleo na malezi. Utafiti huu ulikuwa na faida kwa kuwa ulisaidia kupata uelewa zaidi kuhusu athari za unyanyasikaji wa wanaume. Hata hivyo ulitofautiana na huu kwa kuwa wake uliangazia athari hizi katika riwaya za Kiswahili ilhali huu uliangazia athari hizi katika diwani teule za Kiswahili.

Nzonga (2020) alitafiti kuhusu mgao mpya wa kazi za wanaume katika hadithi fupi za Kiswahili. Alijadili athari za mgao mpya wa kazi za wanaume kwa kuziweka katika makundi yenye sifa zinazofanana. Alijadili hadithi zilizodhihirisha athari mahususi kwa wanaume katika utekelezaji wa mgao mpya wa kazi za mwanamume. Alisema mgao mpya wa kazi za wanaume huleta athari kama vile: huongeza mapenzi, huleta ushirikiano baina ya mwanamume na mwanamke, husababisha utoshelevu wa moyoni, huleta ufanisi katika maisha ya mwanamume, humfanya mwanamume kujiona wa maana katika familia yake na wakati mwingine husababisha mikinzano. Kazi hii ina manufaa kwa kuwa ilisaidia kuelewa athari za mgao wa kazi kwa mwanamume ambazo hudokeza kunyanyasika kwake. Hata hivyo kazi yake inatofautiana na hii kwa kuwa hii iliangazia unyanyasikaji wa wanaume katika diwani teule za Kiswahili ilhali wake ulishughulikia mgao mpya wa kazi za wanaume bila kuweka wazi na kwa kina suala ya unyanyasikaji.

Kama anavyosema Karimi (2021), suala la uhusiano wa kimahaba na mimba za utotoni katika hadithi fupi za Kiswahili lina athari kwa watoto. Alieleza kuwa watoto wanaopata mimba chini ya umri wa miaka kumi na minane hukumbwa na matatizo mengi. Baadhi ya matatizo haya ni yale ya kiafya kama vile: magonjwa ya zinaa, fistula na yale ya kijamii kama vile kutengwa. Alisema waandishi wa hadithi fupi teule wamesawiri uhusiano wa kimahaba na mimba za utotoni kama unaosababisha madhara mengi. Miongoni mwa athari hizo ni: ujuzito usiotarajiwa, unyanyapaa, ndoa za mapema, kufukuzwa nyumbani, msongo wa mawazo, kutwika wazazi na jamii majukumu zaidi, kuambukizwa virusi vya ukimwi, ukosefu wa amani katika familia, kunyimwa nafasi ya kukaa na mtoto, kutomakinika masomoni, kuachishwa kazi, kuacha shule na majuto. Kazi hii ina manufaa kwa kuwa inasaidia kuelewa zaidi athari za unyanyapaa kwa kijinsia kwa kuzingatia utanzu sawia na ulioangaziwa katika utafiti huu. Hata hivyo kazi yake inatofautiana na hii kwa kuwa ilingazia *Diwani ya Damu Nyeusi na Hadithi nyingine* kinyume na utafiti huu ulishughulikia *Diwani ya Masikini Milionea* na hadithi katika *Diwani ya Tumbo Lisiloshiba*.

2.0. MISINGI YA NADHARIA

Utafiti huu uliongozwa na nadharia ya Mtagusano wa Vitambulisho. Ni mojawapo ya nadharia za kijinsia. Nadharia ya kijinsia haihusu tu kutetea haki za wanawake. Inaweza kufaa kwa kuchanganua unyanyasikaji wa wanaume hasa wakati uchanganuzi unahusu matarajio ya kijinsia na mifumo ya mamlaka. Nadharia hii ni mfumo unaochunguza jinsi mamlaka, majukumu ya kijinsia na miundo ya kijamii inavyounda uzoefu kwa jinsia zote. Mitazamo mingi ya kijinsia kama vile Mtagusano wa Vitambulisho na ufeministi wa baada ya muundo hukagua jinsi ubabedume hudhuru kila mtu katika jamii.

Nadharia ya Mtagusano wa Vitambulisho iliasisiwa na Kimberlé Crenshaw ambaye ni mwanasheria na msomi wa masuala ya haki za kiraia. Aliitambulisha rasmi mnamo 1989 katika makala yake yenye kichwa *Demarginalizing the Intersection of Race and Sex*, ambapo alieleza jinsi wanawake weusi walivyokumbwa na aina tofauti za ubaguzi ambazo hazawezi kueleweka kwa kutumia mtazamo mmoja tu wa jinsia au mbari.

Crenshaw alianzisha nadharia hii ili kueleza jinsi mifumo ya ukandamizaji inavyoshirikiana na kuathiri watu kwa njia mbalimbali. Alieleza kwamba, sheria na harakati za kijamii zilikuwa zinashughulikia ubaguzi wa rangi na ubaguzi wa kijinsia kama mambo tofauti bila kuzingatia jinsi mtu anavyoweza kukumbwa na aina zote mbili za ubaguzi kwa wakati mmoja. Alitoa mfano kuwa, wanawake weusi walikuwa wakikumbwa na changamoto ambazo zilikuwa tofauti na zile zinazowakumba wanawake wa rangi nyingine au wanaume weusi. Hivyo, Crenshaw alisisitiza kwamba ukandamizaji hauwezi kuchambuliwa kwa kutenganisha

vipengele vya utambulisho wa mtu bali kwa kuzingatia jinsi vinavyoshirikiana na kuathiriana. Nadharia hii hutumika katika jamii za kisasa kwa njia mbalimbali, hasa katika masuala ya haki za kijamii, sera za umma, na harakati za kijamii.

Nadharia ya Mtagusano wa Vitambulisho ina mihimili kadhaa inayosaidia kuelewa jinsi vipengele mbalimbali vya utambulisho wa mtu vinavyoshirikiana na kuathiri jamii. Mihimili hii ni msingi wa uchambuzi wa ukandamizaji na upendeleo katika jamii.

1. Mwingiliano wa vipengele vya utambulisho: nadharia ya Mtagusano wa Vitambulisho inasisitiza kwamba mtu anaweza kuwa na utambulisho zaidi ya kijinsia, na ulemavu. Vipengele hivi vinaposhirikiana vinaweza kuathiri jinsi mtu anavyoelekezewa upendeleo au ukandamizaji katika jamii.
2. Ukandamizaji wa Kimuundo. Nadharia hii inaeleza jinsi mifumo ya kijamii, kisiasa, na kiuchumi inavyoweza kuendeleza ukandamizaji kwa watu wenye utambulisho tofauti. Mfumo wa sheria, elimu, na ajira unaweza kuwa na upendeleo unaoathiri makundi fulani kwa njia tofauti.
3. Uzoefu wa Kipekee wa Ukandamizaji. Nadharia ya Mtagusano wa Vitambulisho inaonyesha kuwa watu wenye utambulisho tofauti wanakumbwa na changamoto za kipekee ambazo hazawezi kueleweka kwa kutumia mtazamo mmoja tu wa ukandamizaji. Kwa mfano, mwanamke mweusi anaweza kukumbwa na changamoto ambazo ni tofauti na zile zinazowakumba wanawake wa rangi nyingine au wanaume weusi.
4. Uwakilishi na Sauti ya Makundi ya Kijamii. Nadharia hii inasisitiza umuhimu wa kuwapa nafasi watu kutoka makundi yaliyotengwa ili waweze kueleza uzoefu wao wenyewe. Uwakilishi katika vyombo vya habari, siasa, na elimu unapaswa kuzingatia mwingiliano wa vipengele vya utambulisho.
5. Mabadiliko ya Kijamii na Haki. Mtagusano wa Vitambulisho unahimiza mabadiliko ya kijamii kwa kuhakikisha kwamba sera na sheria zinazingatia mahitaji ya watu wenye utambulisho tofauti. Harakati za kijamii zinapaswa kujumuisha mtazamo wa Mtagusano wa Vitambulisho ili kuhakikisha kwamba zinawakilisha makundi yote kwa usawa.

Nadharia hii inahusu jinsi mifumo ya mamlaka inavyoingiliana ili kuunda uzoefu. Ingawa ilitokana na nadharia ya ufeministi na uhakiki wa kushughulikia utengano wa wanawake wa rangi tofauti, haikomei tu katika kuchanganua uzoefu wa wanawake pekee. Inaweza kutumika kuelewa jinsi vipengele tofauti vya utambulisho kama vile rangi, tabaka, jinsia, uwezo, dini, au hali ya uhamiaji vinaathiri wanaume pia.

3.0. MBINU ZA UTAFITI

Utafiti huu ulitumia muundo wa kimaalezo. Utafiti ulikuwa wa kimaktaba. Mtafiti alikusanya data kwa kusoma kwa kina yaliyoandikwa kuhusu unyanyasaji wa wanaume katika hadithi fupi teule za Kiswahili katika *Diwani ya Tumbo lisiloshiba na Hadithi Nyingine* na *Maskini Milionea na Hadithi Nyingine* akiongozwa na nadharia ya Mtagusano wa Vitambulisho. Uteuzi wa sampuli ulikuwa wa kimaksudi. Sampuli iliyochaguliwa ni hadithi zilizoangazia athari za unyanyasikaji wa wanaume. Mtafiti alichanganua data kulingana na madhumuni na maswali ya utafiti. Mbinu ya uchanganuzi matini ilitumiwa katika kuchanganua data. Data iliwasilishwa kwa njia ya maelezo.

4.0. UCHANGANUZI WA DATA

Sehemu hii imeangazia madhumuni ya pili ya utafiti ambayo ni kutathmini athari za unyanyasikaji wa wanaume katika hadithi fupi teula za Kiswahili.

4.1. Majuto

Kessy (2025) anasema kuwa majuto ni hisia za huzuni au uchungu zinazotokana na kutambua kuwa umefanya uamuzi au tendo ambalo linaonekana kuwa na madhara. Kila mtu anaweza kujuta kwa jambo alilofanya au alilokosa kufanya. Watu hujuta kwa sababu ya kufanya maamuzi yasiyofaa, kupoteza nafasi waliyokuwa nayo na kuwatendea wengine mabaya. Hata hivyo, kukwama kwenye majuto kunaweza kuathiri furaha yetu na kutuzuia kuishi kwa amani.

Katika hadithi ya *Mapenzi ya Kifaurongo*, katika *Diwani ya Tumbo Lisiloshiba na Hadithi Nyingine*, mhusika Dennis amesawiriwa akiwa katika hali ya kujuta. Mwandishi anasema: Dennis hakukubali mapenzi ya Penina mwanzoni Penina alipokuja kumshawishi awe mpenzi wake, alikataa kwa kuwa hali zao zilikuwa tofauti lakini baadaye Penina anapomfukuza nyumbani anajuta kwa kukubali mapenzi hayo. Msimulizi anasema:

Najutia uchochole wangu. Kumbe ile falsafa yake inayochombeza kwa maneno makali ya mapenzi ni uongo mtupu. Muda unavyoenda ndivyo hali halisi ya falsafa hii inavyobainika. Nabaki nimesimama kama sanamu nikimtazama Penina kwa jicho la hasira iliyochanganyika na kite. Huyu ndiye Penina aliyeniambia kuwa mali na mapenzi ni vitu viwili vyenye asili tofauti? Ameghairi nia na kubadilika kama msimu. Ameambatanisha mali na mapenzi na kuvifanya kuwa kitu kimoja. (TL 1, uk. 27)

Katika fungu hili, maneno na sentensi najutia, Nabaki nimesimama kama sanamu nikimtazama Penina kwa jicho la hasira iliyochanganyika na kite yanaashiria Dennis alikuwa akijuta. *Kujutia* ni ile hali ya kusikitikia vitendo vya nyuma. Dennis anajuta kuyakubali mapenzi ya Penina. Aliyakubali baada ya kuyakataa kwa muda. Dennis hana ajira kwa hivyo uchochole wake

umesababisha yeye kuachwa na mpenziwe Penina. Kwa kuzingatia muktadha wa kijamii na kiuchumi unaomkabili Dennis, awali alikataa kuingia katika uhusiano wa kimapenzi na Penina kutokana na tofauti zao za hali ya maisha; ambapo Dennis alikuwa akiishi katika mazingira ya umaskini huku Penina akiwa na uwezo mkubwa kifedha. Hata hivyo, kupitia ushawishi wa Penina ulioambatana na msukumo wa kihisia, Dennis hatimaye alikubali kuwa katika uhusiano huo licha ya mitazamo yake ya awali. Maneno *Nabaki nimesimama kama sanamu nikimtazama Penina kwa jicho la hasira iliyochanganyika na kite* yanaonyesha kuwa Dennis anajutia kwa uchungu baada ya Penina kumfuruha kwa kisingizio kuwa yeye hawezi kutoa hela zozote za chakula na matumizi ya pale nyumbani. Dennis alipokosa kazi, alifukuzwa kwa sababu ya uchochole wake. Maneno ya Penina yanamwamiza Dennis. Penina anamwambia wazi kuwa hakuwa anampenda na aliolewa naye kwa kuwa alidhani kuwa angepata kazi. Anapotafuta kazi bila mafaniko, anafukuzwa nyumbani.

Kauli ya Penina inayomzuia Dennis kumwita mpenzi na kumkataza kumweleza mtu yeyote kuhusu uhusiano wao wa awali, inadhahirisha ukatili wa kihisia unaoathiri kwa kiasi kikubwa hadhi ya mtu. Aidha, kumtaka Dennis atafute mpenzi mwingine mwenye hali kama yake kunaleta taswira ya ubaguzi wa kijamii na kimapato. Tabia hii inaashiria, kuwa Penina alikuwa na nia ya kufaidika na mafanikio ya Dennis, na aliposhindwa kutimiza matarajio hayo, anakataa uhusiano huo bila kuzingatia hisia na hali ya Dennis. Matokeo yake, Dennis anabaki na majuto makubwa kutokana na dhulumu hiyo ya kihisia.

Kwa mujibu wa nadharia kipengele cha tabaka, uchumi na tofauti za hali ya maisha kati ya Dennis na Penina zilisababisha athari za kihisia kwa Dennis (Crenshaw, 1989). Ingawa Dennis alikataa uhusiano huo awali kwa sababu ya umaskini wake, alishawishiwa na Penina kutokana na matarajio ya mafanikio ya baadaye. Hata hivyo, baada ya kuoana, hali ya Dennis ya kutokuwa na ajira ilisababisha Penina kumdharaa na kumfukuza, jambo lililoibua majuto makubwa kwa Dennis na kunyanyasika kwingi.

Katika hadithi ya *Masharti ya Kisasa* katika *Diwani ya Tumbo Lisiloshiba na Hadithi Nyingine* Dadi amesawiriwa na mwandishi akiwa na majuto. Aliyatia saini masharti aliyopewa na kidawa na kukubali kuyafuata yote bila kuyaelewa. Mwandishi anasema:

Pamoja na hayo yote, Dadi hakufahamu uzito wa maneno yale ya Kidawa yaliyotonewa kama kito chenye thamani neno 'kisasa' hatua kwa hatua, kipembe baada ya kipembe. Kwa sababu hii hakufahamu maana wala uzito wa maneno yale, hakuweza kuyazingatia vyema. Alijaribu kuyapinduapindua, kuyapekua pekua na kuyabiruarirua ili apate asili iliyomfanya afungike na maneno yale ya masharti toka wakati ule yaliposhurutishwa na Kidawa. Ilikuwa kama vile katia

saini ya kukubali kutiwa kitanzi bila kutambua vipengele vya sheria za utiaji huo wa kitanzi. (TL 2, uk. 59)

Katika dondoo hili, sentensi *Dadi hakufahamu uzito wa maneno yale ya Kidawa yaliyotonewa kama kito chenye thamani neno 'kisasa'* na. *Ilikuwa kama vile katia saini ya kukubali kutiwa kitanzi bila kutambua vipengele vya sheria za utiaji huo wa kitanzi* yanaashiria kuwa Dadi alikuwa akijuta kuyatia sahihi masharti aliyopewa na mkewe Kidawa. Dadi alikuwa amemwinda Kidawa kwa siku nyingi awe mpenzi wake lakini kidawa alikuwa akikataa. Mwishowe alimweleza Dadi kuwa iwapo anamhitaji awe mke wake, ni lazima atimize masharti yake. Baadaye mambo yalipoanza kwenda mrama, akaanza kujuta. Masharti haya yalimruhusu Kidawa kuongea na wanaume anaotaka, kuvalia fasheni, kufanya kazi na kusaidiana kazi za nyumbani. Hili lilisababisha Dadi kufanya kazi zote za nyumbani kama vile kufagia, kupika, kupiga nguo pasi, kuosha nyumba na kazi nyinginezo. Wanakijiji walianza kumkejeli Dadi na kumsema kuwa alikuwa amezungushiwa donga na mkewe na kuwa alikuwa anamdhibiti. Maneno haya ya wanakijiji yalimkera Dadi sana.

Mwandishi pia anasema kutia yale masharti sahihi *Ilikuwa kama vile katia saini ya kukubali kutiwa kitanzi bila kutambua vipengele vya sheria za utiaji huo wa kitanzi*. Masharti haya yalimnyima Dadi raha na kumfanya kujuta zaidi. Anajiona kama aliyejitia kitanzi. Alichekwa na watu. Akaanza kuona wivu kuwa mkewe ana mpango wa kando nje. Alijuta zaidi.

Audre (1984) alizungumza kwa kina kuhusu maingiliano ya vitambulisho tofauti vya kijamii kama vile: jinsia, rangi, tabaka na mapenzi na jinsi vinavyoathiri uzoefu wa ukandamizaji au ukosefu wa haki. Kulingana na nadharia, Dadi anaathirika kwa sababu ya mwingiliano wa kipengele cha matarajio ya kijamii na kiuchumi. Dadi aliathirika kwa kujuta kwa nini aliyatia masharti ya mkewe Kidawa sahihi. Haya masharti yalimkubalia Kidawa kufanya kazi hivyo kuchangia katika kukuza uchumi. Mkewe alifanya kazi ya umetroni hivyo usiku hakuwa nyumbani. Dadi alianza kumshuku mkewe kuwa na mpango wa kando. Jamii pia ilianza kumsema Dadi kuwa amedhibitiwa na mke kwani alifanya kazi zote za nyumbani. Dadi alijuta sana kwa kutochukua muda kuyaelewa masharti ya mkewe. Aliona kama alijitia kitanzi mwenyewe. Kweli majuto ni mjukuu. Dadi alifurahi sana Kidawa alipokubali kuwa mkewe lakini baadaye anakumbana na matatizo mngi sana kwa sababu ya masharti ya Kidawa. Dadi anaathirika sana kwa kujuta.

Kessy (2025) anasema kukwama kwenye majuto kunaweza kuathiri furaha yetu na kutuzuia kuishi kwa amani. Kujuta kuna mwathiri mwanamume na kusababisha yeye kuishi maisha yasiyo na furaha. Vilevile humfanya mwanamume kuishi bila amani. Dennis anaishi bila furaha na amani anapofukuzwa na Penina kwa ajili ya kuwa maskini.

4.2. Kukata Tamaa

Seligman (1998) anasema kukata tamaa ni hali ya kupoteza matumaini kabisa kuhusu jambo fulani au kuamini kuwa hakuna tena uwezekano wa mafanikio au mabadiliko chanya. Anaendelea kusema kuwa ni hali ya kihisia ambayo inaweza kuathiri afya ya akili na tabia ya mtu. Wanaume wanaponyanyasika huwa wanaishia kukata tamaa. Dennis amesawiriwa akiwa ametamauka.

Katika hadithi ya *Mapenzi ya Kifaurongo* katika *Diwani ya Tumbo Lisiloshiha na Hadithi Nyingine*, mwandishi anasema:

Baada ya kusema machache na mhazili wa kike aliyeketi nyuma ya tarakilishi, anaingia ndani. Kidogo ninasikia kicheko kikubwa kikitokea katika ofisi ya ndani. Kicheko hicho nakijua vizuri. Ni kicheko cha Shakila. Mwanamke aliyeingia mwanzoni ni mamake, itakuwa muhali kupata kazi. Yamkini matumaini yameanza kudidimia. Sina matumaini. Hata hivyo, bora ningojee tamko la mwisho kutoka kwa wakurugenzi wa kampuni hii. (TL, uk. 23)

Katika dondoo hili, sentensi *Yamkini matumaini yameanza kudidimia na Sina matumaini*. zinaonyesha kuwa Dennis amekata tamaa. Mkewe alikuwa amemsukuma sana atafute ajira ndiyo aweze kumtimizia mahitaji yake yote kwani yeye hawezi kuishi na mwanamume asiye na kazi na mshahara mkubwa. Anaenda kutafuta kazi katika kampuni moja. Akiwa anasubiri, msichana waliyesoma naye aitwaye Shakila anakuja kutafuta kazi. Baadaye anang'amua hiyo kampuni ni ya kina Shakila na mwanamke aliyekuwa akicheka ndani ya ofisi ni mamake. Dennis anapoteza matumaini ya kupata ajira. Anasema hana matumaini kuwa atapata kazi lakini anasema asubiri tamko la mwisho la wakurugenzi wa kampuni. Wanapoitwa kupata matokeo, nafasi inamwendea Shakila kisha wanamcheka sana. Dennis anarejea nyumbani akiwa ametamauka zaidi.

Mwandishi anasema:

Mfano 2:

Penina: Umepata kazi? Anauliza bila shauku.

Dennis: La, ninamjibu huku nikijipweteka kochini Kuna chochote cha kutia tumboni? Nauliza kwa kunyong'onyea na kukata tamaa.

Penina: Mmmh! Anaguna. Utakula chakula cha nani? Hujachangia chochote. Wacha ubwege. Mtu huvuna alichopanda. Hukuacha hata senti moja nyumbani hapa. Sikupika upepo. Hamna chakula wala uji. Penina anajibu kwa sauti ya ukali Dennis: Ninabaki pale mlangoni kwa mshangao wa aibu. (TL 2, uk. 26)

Sentensi *Nauliza kwa kunyong'onyea na kukata tamaa* inaashiria kuwa Dennis alikuwa amekata tamaa. Alikuwa ametoka kutafuta ajira lakini hakufanikiwa. Akifika nyumbani alikuwa mnyonge na aliyekata tamaa. Anamwuliza mkewe iwapo kuna chochote

anaweza kula lakini badala ya kumjibu kwa upole, anamkemea kwa maneno makali huku akimtusi. Baadaye Penina anamfukuza nyumbani kwa kukosa ajira. Hili linamsababisha kutamauka zaidi.

Kwa mujibu wa Patricia (1990), vipengele vya uchumi na matarajio ya kijamii vinashirikiana katika kuathirika kwa Dennis. Dennis hakuwa na ajira. Siku moja anaenda kutafuta kazi katika kampuni ya utangazaji. Msichana waliyesoma naye pia anakuja kutafuta kazi. Wakati anasubiri matokeo, anamsikia yule msichana wakicheka sana mle ofisini. Baadaye anakuja kuelewa kuwa alikuwa mamake Shakila na hiyo kampuni ilikuwa yao. Dennis anaathirika sana na kupoteza matumaini wa kupata kazi. Vilevile katika dondo la pili tunamwona Dennis akiathirika zaidi. Aliporejea kutoka kutafuta ajira, alikuwa amekataa tamaa. Anaingia nyumbani na kuomba chochote anaweza kula lakini badala ya kupewa chakula, anapokezwa maneno makali na mkewe. Ni wazi kuwa Dennis alikuwa amepoteza matumaini kwa sababu anasema kuwa aliomba chakula kwa sauti ya kunyong'onyea na kukataa tamaa. Hii inaonyesha kiwango ambacho Dennis alikuwa ameathirika. Kulingana na Seligman (1998), kukata tamaa kuna madhara kwa mwanamume. Hali ya utamaushi inaweza ikaathiri afya yake ya kiakili na tabia yake. Anaweza kukosa tumaini katika maisha na kuanza kujidunisha.

4.3. Ukosefu wa Amani

Olkayade (2014) anaeleza kuwa katika jamii ya kisasa, amani inafafanuliwa kama hali ya kutokuwepo kwa vita, vurugu na usumbufu mwingine, na uwepo wa sheria na utulivu ndani ya jamii. Anasema amani inahusisha usalama, uhuru na ulinzi dhidi ya hatari. Amani na usalama ni pande mbili za sarafu moja. Amani inaweza kupatikana tu pale ambapo pana usalama, na usalama unahakikisha kuwepo kwa amani.

Katika hadithi ya *Haramu tamu* katika *Diwani ya Maskini Milionea na Hadithi Nyingine*, tunamwona mhusika Karisa akichorwa akiathirika kwa kukosa amani. Mwandishi anasema:

Mfano 1:

Moyo ulimpapa Chaurembo alipojipenyeza nyumbani mwake jioni hiyo. Kulikuwa na kimya kikuu. Isipokuwa taa za nje, ndani mlikuwa giza. Chaurembo akaamini Karisa mumewe alikuwa usingizini. "Umechelewa, mpenzi. Itakubidi upunguze kazi. Huu mji siku hizi usiku una wenyewe." "Oh mpenzi, samahani. Hii mikutano inaweza kuendelea hadi usiku wa manane", alijibu akiangalia upande. (MM 1, uk 86.)

Sentensi, *Umechelewa, mpenzi. Itakubidi upunguze kazi. Huu mji siku hizi usiku una wenyewe na Kulikuwa na kimya kikuu. Isipokuwa taa za nje, ndani mlikuwa giza. Chaurembo akaamini Karisa mumewe alikuwa usingizini.* inaashiria kuwa Karisa alikuwa akiathirika kwa kukosa na amani kwa kuwa mkewe

Chaurembo alikuwa akirejea nyumbani usiku wa manane. Aliathirika kiasi cha kukosa hata usingizi. Mkewe anasema kuwa ndani ya nyumba mlikuwa na giza akaamini kuwa mumewe alikuwa kesha lala. Lakini anapoingia Karisa anamwonya dhidi ya kutembea usiku. Chaurembo alikuwa akishiriki mapenzi nje ya ndoa. Kila siku alikutana na mpenzi wake wa kando aliyekuwa akichupa naye kutoka hoteli moja hadi nyingine wakila haramu tamu. Hili lilimsababisha kurudi nyumbani usiku wa manane na kudanganya kuwa mikutano kazini ilikuwa mingi. Mumewe Karisa hakuwa na amani kwa sababu yake kurejea usiku kwani usiku ulikuwa na wenyewe. Alimweleza mkewe kuwa *Huu mji siku hizi usiku una wenyewe* kumaanisha kuwa kulikuwa na wahuni na ilikuwa hatari yeye kutembea usiku. Alihofia kuwa jambo mbaya lingemtendelea mkewe. Akamwonya dhidi ya kutembea usiku. Hili linaonyesha kuwa Karisa hana amani.

Kulikuwa na kimya kikuu. Isipokuwa taa za nje, ndani mlikuwa giza. Chaurembo akaamini Karisa mumewe alikuwa usingizini. Sentensi hii inaashiria kuwa Marasa hakuwa na amani. Mkewe anasema kuwa alipofika nyumbani taa za ndani zilikuwa zimezimwa akaamini kuwa mumewe alikuwa usingizini lakini hakuwa amelala. Vilevile hakuwa na amani kwa kuwa hakujuu mkewe alikuwa wapi na siku hizo kulikuwa na visa vya wahuni.

Kulingana na nadharia, kipengele cha uchumi na jinsia vilisababisha kunyanyasika na kuathirika kwa Karisa. Alinyanyasika kwa kuwa mwanamume kwani mkewe alikuwa akirejea usiku wa manane akitoka kumwona mpenzi wake wa kando. Karisa anaathirika kwa kukosa amani na usingizi. Anazima taa za ndani lakini halali. Mkewe anaporudi anafikiria kuwa mumewe amelala lakini Karisa hakuwa amelala. Aliogopa kuwa mji ulikuwa na wahuni na mkewe alikuwa akirejea usiku. Anamwonya dhidi ya kutembea usiku. Hii inaonyesha kuwa karisa hakuwa na amani. Aliogopa kuwa mkewe angepatana na wahuni kwa barabara wamtendee mabaya.

Katika hadithi ya *Masharti ya Kisasa* katika *Diwani ya Tumbo Lisiloshiha na Hadithi Nyingine*, mhusika Dadi amesawiriwa kama asiye na amani. Dadi alilazimishwa kutia saina kwenye masharti ambayo hakuchukua muda kuyaelewa. Masharti haya yanamfanya kukaa bila amani. Dadi anamshuku Kidawa kuwa na uhusiano wa nje ya ndoa na hili linamkosesha amani zaidi. Mwandishi anasema:

Mfano 2:

Hakuna jambo linalomkeketa ndani kwa ndani Dadi kama kuonekana na wanawake na wanaume mtaani kuwa yeye si mwanamume tosha kwa sababu ametiwa maganjani na kudhibitiwa na mkewe. Anapojitazama na kujipekua, Dadi huona ndiyo kwanza sasa atambue kuwa amedhibitiwa kikwelikweli. Ingawa Kidawa humwambia asaidie kazi za nyumba, na yeye Dadi hajaacha kusaidia, lakini hatosheki kamwe mwanamke

huyo. Na si hatosheki tu, hataki kukubali kuwa mwanamume kazi zake ni za nje si za ndani. Na yeye akishiriki kazi za nyumba anafanya hisani tu. Na zaidi ni kwa vile anavyotaka kutimiza masharti aliyoyalia yamini mbali na mapenzi yasiyo mfano anayompenda Kidawa. (TL1, uk 60).

Sentensi *Hakuna jambo linalomkeketa ndani kwa ndani Dadi kama kuonekana na wanawake na wanaume mtaani kuwa yeye si mwanamume tosha kwa sababu ametiwa maganjani na kudhibitiwa na mkewe* Sentensi hii ina maana kuwa Dadi hakuwa na amani hata kidogo. Kilichosababisha haya ni masharti aliyokuwa ameyatia sahihi bila kuyaelewa. Yalimsababisha kufanya kazi mpaka za jikoni. Wanakijiji waume kwa wake walianza kumwona kama yeye si mwanamume kamili na hili lilimsababisha kuungulika ndani. Anachorwa kama asiye na amani. Mwandishi anasema hakuna jambo linalomkeketa Dadi kama kuonekana na wanawake na wanaume mtaani kuwa yeye si mwanamume tosha kwa sababu amethibitiwa na kutiwa viganjani na mke. Dadi amekuwa akifanya kazi za nyumba ambazo anasema ni za mwanamke kwa sababu za mwanamume ni za nje. Hili linasababisha yeye kutokuwa na amani kwa kuwa watu wanamsema huko nje. *Na yeye akishiriki kazi za nyumba anafanya hisani tu.*

Vilevile sentensi hii inaonyesha kuwa Dadi hakuwa na amani. *Na zaidi ni kwa vile anavyotaka kutimiza masharti aliyoyalia yamini mbali na mapenzi yasiyo mfano anayompenda Kidawa.* Sentensi hii inamaanisha kuwa hata kama Dadi alisaidia kazi za nyumba, ilikuwa shingo upande. Alifanya hili kwa vile alikuwa ameyatia sahihi masharti aliyopewa. Dadi alikosa amani. Dadi pia anamshuku mkewe Kidawa kuwa na uhusiano wa nje. Hili linachangia zaidi yeye kutokuwa na amani. Dadi anasema kuwa Kidawa anampa fedheha kwa kuwa hachoki kusimama na wanaume.

Kulingana na Patricia (1990) mwingiliano wa vipengele vya utambulisho husababisha ukandamizaji wa mtu pamoja na kuathirika. Kulingana na nadharia, kipengele cha uchumi, jinsia na matarajio ya kijamii vinashirikiana na kusababisha kunyanyasika na kuathirika kwa Dadi. Dadi ananyanyasika kwa sababu ya hali yake kama mwanamume. Anashuku kuwa mkewe ana mpango wa kando. Mkewe anafanya kazi ya umetroni usiku na hili linamsababisha kufikiri kuwa ana mpango wa nje ya ndoa. Dadi anaanza kuathirika. Mwandishi anasema kuwa hakuna jambo linalomkeketa ndani kwa ndani Dadi kama kuonekana na wanawake na wanaume mtaani kuwa yeye si mwanamume tosha kwa sababu ametiwa maganjani na kudhibitiwa na mkewe. Hili linamsababisha kukosa amani. Dadi pia anamshuku mkewe Kidawa kuwa na uhusiano wa nje. Hili linachangia zaidi yeye kutokuwa na amani. Dadi anasema kuwa Kidawa anampa fedheha kwa kuwa hachoki kusimama na wanaume.

Ukosefu wa ndani huweza kuwa na madhara kwa mwanamume kama vile utulivu wa ndani. Kwa mujibu wa Olkayade (2014), tunamwona Karisa akikosa utulivu wa ndani na hivyo kukosa usingizi. Anaingia kwa nyumba na kuzima taa ili alale lakini hapati usingizi mpaka wakati mkewe anarejea.

4.4. Majeraha ya Mwili

Katika hadithi ya *Masharti ya Kisasa* katika *Diwani ya Tumbo Lisiloshiba na Hadithi Nyingine* Mhusika Dadi anapata majeraha ya kimwili alipoanguka kutoka juu ya paipu. Mwandishi anasema:

Mfano 1:

Chini, upande ule wa ubavuni kwenye ile paipu, tayari kulikuwa na kundi la watu limemzunguka mtu fulani. Alikuwa kalala chini kwenye kokoto na kupoteza fahamu. Kidawa alipopiga tochi alimkuta mumewe Dadi damu imemwenea kichwani. Mwalimu mkuu hakusita hapo kamwe. Haraka alikwenda kupiga simu kuita ambulensi. (TL, uk.68)

Sentensi *Alikuwa kalala chini kwenye kokoto na kupoteza fahamu* inamaanisha kuwa Dadi alikuwa amepata majeraha na kuumia. Dadi alikuwa anashuku kuwa mkewe alikuwa na mpango wa kando. Anakosa utulivu na kuamua kutafuta ushahidi kuwa mkewe ana mpenzi mwingine. Mkewe anajitayarisha kama kawaida ili kwenda kazini. Alikuwa akifanya kazi ya umetroni. Dadi anaona kuwa amepata nafasi ya kwenda kuthibitisha shaka alizokuwa nazo. Anaamua kumfuata bibiye. Alipofika katika ofisi ya Mwalimu mkuu, mkewe Kidawa alikuwa pamoja na mwalimu mkuu. Alipanda juu ya paipu kisha akaanguka na kupata majeraha. Dadi alianguka juu ya kokoto, akaumia na kupoteza fahamu. Watu wengi waliokuja kuona aliyekuwa amepanda juu ya paipu walimzingira Dadi. Kidawa walipofika na mwalimu mkuu na kumlika kwa tochi, waliona Dadi aliyeanguka na kupata majeraha kisha kupoteza fahamu. Walipiga simu kuita ambulensi iliyompeleka hospitalini. Iwapo hangemfuata mkewe ili kuthibitisha usaliti wake, Dadi hangeanguka na kupata majeraha.

Mifumo ya ukandamizaji hushirikiana na kuathiri watu kwa njia nyingi. Ukandamizaji hauwezi kuchambuliwa kwa kutenganisha vipengele vya utambulisho wa mtu, bali kwa kuzingatia jinsi vinavyoshirikiana na kuathiriana kulingana na Crenshaw (1989). Kipengele cha jinsia na uchumi vinashirikiana katika kumwathiri Dadi kwa kupata majeraha mabaya sana. Dadi anampa mkewe uhuru wa kufanya kazi ya umetroni usiku. Baadaye kwa sababu ya ile hali ya kuwa mwanamume, Dadi anaanza kumshuku mkewe kuwa ana mpango wa kando na mwalimu mkuu. Anaamua kufanya uchunguzi ili kubaini iwapo mkewe anashiriki mapenzi nje ya ndoa. Hivyo, wanandoa wanafaa kuaminiana. Dadi hakumwamini mkewe hata alipojaribu kumweleza kuwa hana mapenzi nje ya ndoa. Mkewe hakuwa na

mpango wa kando. Hata alikuwa tayari kuacha kazi ili aondoe mashaka ya mumewe.

Katika hadithi ya *Mapenzi ya Kifaurongo* katika *Diwani ya Tumbo Lisiloshiba na Hadithi Nyingine*, Dennis pia anapatwa na majeraha ya moyo alipofukuzwa na Penina kutoka kwake. Kiini cha kumfukuza ni kuwa alikuwa amekosa kazi. Mwandishi anasema:

Mfano 2:

Nimekosa kazi katika kampuni hii! Siamini. Moyo unadunda kiasi kwamba nilihisi utanidondoka. Ninatoka ofisini kama mgonjwa mahututi. Miguu haishiki. Nimeweweseka kama ubua unaopeperushwa na upepo mkali. Tamaa yangu ya kuwa mwanahabari haina wokovu. Maskini nitawalipaje wazazi wangu wema walionitendea? Nani atawafaidi nguvu na jasho lao lililowamwagika wakijikusuru kunisomesha? Je, watakuja kufurahia matunda ya uzazi wao? Najiuliza maswali mengi lakini sijui vipi ningeweza kuyajibu, au nani angenijibia maswali haya (TL, uk. 27)

Sentensi *Moyo unadunda kiasi kwamba nilihisi utanidondoka. Ninatoka ofisini kama mgonjwa mahututi. na Ninatoka ofisini kama mgonjwa mahututi. Miguu haishiki. Nimeweweseka kama ubua unaopeperushwa na upepo mkali* zinaonyesha kuwa Dennis alikuwa na majeraha ya moyo. Penina mkewe alikuwa amemwumiza moyoni kwani alimfukuza kwa sababu ya kukosa ajira. Alimwambia kuwa yeye si mpenzi wake na asimwambie yeyote kuwa aliwahi kuwa mpenziwe. Dennis anaumia moyoni na kuanza kujutia ufukara wake na kujiuliza kwa nini alimkubali Penina kuwa mpenzi. Anasema ameachwa bila mpenzi, hana rafiki, kisomo chake hakikumsaidia, anahofia wazazi wake. Anawahurumia kwa kuwa ni yeye aliyekuwa tegemeo la kuwatoa katika lindi la umaskini. Dennis alikuwa mwingi wa fikira. Anaumia moyoni.

Vilevile sentensi *Ninatoka ofisini kama mgonjwa mahututi. Miguu haishiki. Nimeweweseka kama ubua unaopeperushwa na upepo mkali* inaonyesha kiwango ambacho Dennis alikuwa ameumia. Anasema kuwa alikuwa kama mgonjwa mahututi, miguu yake haikuwa na nguvu na angeperushwa na upepo. Hii inaonyesha kuwa Dennis anaumia mwili na moyo kwa sababu ya hali yake. Katika jamii, wanaume hujipata katika hali kama hizi ambapo wanaumizwa na kupata majeraha ya mwili na pia ya moyo.

Maingiliano ya vitambulisho tofauti vya kijamii kama vile: jinsia, rangi, tabaka na mapenzi huathiri uzoefu wa ukandamizaji au ukosefu wa haki. Haya ni kulingana na Audre (1984). Kulingana na nadharia, Dennis anaathirika kwa sababu ya mwingiliano wa kipengele cha uchumi, matarajio ya kijamii na tabaka. Dennis hana kazi na ametoka tabaka la chini. Dennis anaathirika kwa kupata majeraha ya moyo alipokosa kazi katika kampuni alipokuwa ameenda kusaka ajira. Anaathirika moyo sana. Anasema moyo wake unadunda

kiasi kwamba anahisi ungemdondoka. Hii inaonye sha kiasi moyo wake uliumia. Dennis alihisi anajukumu la kumtunza mkewe. Anatia bidii lakini hafanikiwi. Hili linamsababisha moyo wake kuumia sana.

Kwa mujibu wa IPP Media (2017), majeraha ya mwili huwa na madhara kwa mwanamume kama vile: kupoteza uwezo wa kufanya kazi; majeraha makubwa kama kuvunjika kwa mifupa huweza kumzuia mwanamume kufanya kazi za kawaida au za kipato hivyo kushindwa kufanya majukumu yake kama mkimu familia. Jambo hili huweza kusababisha msongo wa mawazo na huzuni. Kukosa uwezo wa kufanya shughuli za kawaida huweza kusababisha hisia za kutengwa. Vilevile mwanamume anaweza kupoteza kujiamini. Mabadiliko ya mwonekano au uwezo wa mwili huweza kuathiri jinsi mwanamume anavyojiona na kuhusiana na wengine.

Mtafiti ana msimamo kuwa wanandoa wanafaa kuaminiana. Inadhihirika wazi kuwa kutoaminiana kuna madhara yake. Dadi hakumwamini mkewe hata alipojaribu kumweleza kuwa hana mapenzi nje ya ndoa. Mwishowe anapata majeraha na kupelekwa hospitalini. Madhara mengine ni kuwa mkewe alikuwa tayari kuacha kazi kwa kutoaminiwa na mumewe. Hili lingelela matatizo kwani alichangia katika kutafuta riziki. Jamii inafaa kuelimishwa faida na hasara za kutoaminiana katika ndoa.

4.5. Upweke

Upweke ni hali ya kukaa katika maisha peke yako bila ya mshirika, mke au mume. Upweke unasababishwa na kukanwa na watu au jamii iliyo karibu na mhusika. Hata hivyo upweke huweza kusababishwa wakati mwanya umetokea kati ya mhusika na mhusishwa au wahusishwa. Pia vitendo vya kikatili vilivyoshuhudiwa na mtu vinamfanya awe katika hali ya upweke kwa kuhofia kuwa chochote kinaweza kutokea kwa njia isiyomfurahisha.

Katika hadithi ya *Ndoto ya Mashaka* katika *Diwani ya Tumbo Lisiloshiba na Hadithi Nyingine* tunamwona mhusika Mashaka akiwa na upweke baada ya familia yake kupotea. Mashaka siku moja alienda kazini lakini aliporudi hakuipata familia yake, mke wake na watoto wake. Alisubiri warudi lakini hawakurudi. Akawatafuta lakini hakufaulu. Mwandishi anasema kuwa:

Mfano 1:

Niliwaza mengi zaidi. Nikawaza la laiti ningekuwa na maisha mazuri, mambo yote yangukuwa mazuri. Kwanza, Waridi mke wangu, angeniheshimu. Asingekuwa na wazo la kunikimbia na kuniachia ukiwa nilio nao leo. Ningekuwa na fedha za kumfurahisha yeye na Watoto wangu. Ningeweza kuuzima udhia ukitokea kuupenyezea rupia. Bila shaka ningekuwa mwanamume wa kukata na shoka, imara na mwenye kujiamini. Pili, mke wangu angezidi kunipenda nami ningezidi

kufurahia mapenzi yetu. Hata mwenyewe ningependa. Na watoto wangu ningewapenda pia. Lakini wapi! Tangu lini maskini akapenda? Maskini kabisa hapendi! (TL 1 uk.78)

Sentensi *Asingekuwa na wazo la kunikimbia na kuniachia ukiwa nilio nao leo* inaonyesha kuwa Mashaka alikuwa na upweke. Mkewe alikuwa amemkimbia pamoja na watoto wao na kumwachia ukiwa. Hili lilisababisha yeye kuwaza mengi. Anawaza kuwa angekuwa na pesa mkewe hangemtoroka. Angemwonyesha mkewe mapenzi azidi kumpenda pamoja na wanawe. Hili linaonyesha kuwa alikuwa na upweke. Mke wake na watoto wake walitoroka kwa sababu ya umaskini wake. Huku kuishi peke yake kunampa wingi wa mawazo. Anajutia umaskini unaomfanya kuishi pweke. Anasema iwapo alikuwa na pesa mkewe hangemtoroka. Kuwa angezidi kumpenda. Angejipenda pia lakini anashangaa na kujiuliza tangu lini maskini apende lolote. Katika jamii wanaume wengi hujipata katika hali ya ukiwa wanapoachwa na familia zao. Hakuna binadamu anayependa kuishi peke yake.

Kulingana na nadharia ya Mtagusano wa Vitambulisho, vipengele vya utambulisho hushirikiana na kuathiriana katika ukandamizaji wa mtu kwa mujibu wa Crenshaw (1989). Kulingana na nadharia, kipengele cha uchumi na tabaka vinashirikiana katika kuathirika kwa Mashaka. Mashaka hana kazi, yupo katika tabaka la chini. Mashaka anaathirika sana anapotorokwa na mkewe pamoja na wanawe. Anasema angekuwa na pesa mkewe hangemtoroka na kumwachia ukiwa alio kuwa nao. Hili linathibitisha kuwa aliathirika kwa kuhisi pweke. Jioni moja anaporejea nyumbani, anampata mkewe hayuko. Mashaka anawaza mengi kuwa iwapo angekuwa na pesa hangemtoroka kwani angeweza kumfurahisha pamoja na wanawe. Anawatafuta kwa siku nyingi lakini hawapati. Anaishia kuishi peke yake jambo ambalo linamhuzumisha sana. Anaathirika kwa kuhisi upweke mwingi.

Katika hadithi ya *Mapenzi ya Kifaurongo* katika *Diwani ya Tumbo lisiloshiba na Hadithi Nyingine*, tunamwona Dennis akiwa katika hali ya upweke anapofukuzwa na mpenziwe Penina. Mwandishi anasema kuwa:

Mfano 2:

Sasa nayakumbuka maneno ya mhadhiri wetu Dkt Mabonga kwamba binadamu mwenyewe amegeuka kuwa kupe. Analaza damu usiku na mchana... sijui kama mimi ndiye kupe mlazadamu anayetegemea Penina au Penina ndiye kupe anayenitegemea mimi. Kukosa kazi kwangu kumeyafifisha mapenzi yake ya kifaurongo. Nimeachwa mchege. Sina kazi sina bazi. Sina mpenzi sina rafiki. Mama na baba wanakula mwata nyumbani. Elimu niliyoisoma haileti matumaini lakini sasa nimeanza kuuelewa ulimwengu. (TL 2 uk.28)

Sentensi *Kukosa kazi kwangu kumeyafifisha mapenzi yake ya kifaurongo. Nimeachwa mchege. Sina kazi sina bazi. Sina mpenzi sina rafiki* zinaonyesha kuwa Dennis anajihisi pweke. Anasema kuwa ameachwa mchege, hana kazi hana bazi, hana mpenzi hana rafiki. Rafiki husaidia mtu anapojisikia pweke. Kuzungumza na mtu wa karibu hufanya mtu ajihisi kuwa matatizo aliyokuwa nayo au mawazo yamepungua. Mambo ni tofauti kwa Dennis kwa kuwa anasema hana mpenzi tu bali pia rafiki hana. Anaona amepoteza kila kitu hii ni baada ya kuachwa na mpenziwe kwa sababu ya kukosa kazi. Alipoteza matumaini. Anaanza kuwahurumia wazazi wake ambao wamemsomesha kwa kujikaza kwingi lakini hajaweza kuwasaidia. Anasema hajui kesho yake itakuwa vipi. Akijaliwa kumpata mke atakayeridhi uchohole wake atafurahia, lakini akikosa atashukuru. Hii inaonyesha kuwa amekuwa mpweke mpaka anatamani ajaliwe kumpata mke mwingine. Huu ni ukweli wa mambo kuwa wanaume wengi huachwa na familia zao na kujihisi pweke. Hili hutendeka mwanamume anaposhindwa kuikimu familia yake.

Patricia (1990) alianzisha dhana ya matriki ya utawala ambayo inaeleza jinsi vipengele vya utambulisho kama jinsia, rangi, na tabaka vinavyoathiriana na kuunda mifumo ya ukandamizaji. Kulingana na nadharia, kipengele cha uchumi na tabaka vinashirikiana na kumwathiri Dennis. Dennis alikuwa na mpenzi Penina anayemfukuza baada ya kukosa kazi. Dennis hakuwa na kazi na alikuwa maskini sana. Mwanzoni, Penina aliyagharamia mahitaji ya nyumba kwa kuwa wazazi wake walimtumia pesa ya mahitaji kila mwisho wa mwezi. Dennis naye alitia bidii sana katika kutafuta ajira. Baadaye hafanikiwi na anafurushwa nyumbani. Dennis anaathirika kwa kupata upweke mwingi. Anakiri haya kwa kusema kuwa ameachwa mchege. Hana kazi hana bazi. hana mpenzi hana rafiki. Hili linadhihirisha kuwa ana upweke mwingi kwani anasema kuwa hana mpenzi hana rafiki.

Matokeo ya utafiti huu yanakubaliana na ya Ernest na wenzake (2021) walioonelea kuwa upweke huwa na madhara kwa mwanamume. Madhara haya ni kama vile: msongo wa mawazo, wasiwasi na matatizo ya kisaikolojia. Pia unaweza kuwa na madhara kama fikra za kujitoa uhai. Wanaume wanaokumbwa na upweke wa muda mrefu wako katika hatari kubwa ya kupata fikira za kujitoa uhai, hasa katika jamii ambazo kujieleza kihisia huonekana kama udhaifu na hukataliwa kijamii.

4.6. Kusambaratika kwa Asasi ya Ndoa

Udhaliwashaji unaotendewa wanaume husababisha ndoa kukosa lengo kwa wawili waliooana ili waishi kwa pamoja. Ndoa inakosa ladha na kuwatawanya wapenzi wasiwe na mshikamano.

Katika hadithi ya *Mapenzi ya Kifaurongo* katika *Diwani ya Tumbo Lisiloshiba na Hadithi Nyingine*, tunaona ndoa kati ya Dennis na Penina ikisambaratika Dennis

anapokosa kazi na Penina kumfukuza. Mwandishi anasema:

Mfano 1:

Wazazi wangu walikuwa wamenionya dhidi ya kuchumbiwa nawe. Nikawapuza. Sasa nimekuja kujua walichomaanisha. Maneno yao yamenisibu. Kwa sababu hii, sioni haja yoyote ya kuishi nawe. Naomba tafadhali uchukue chochote unachokiona chako na ujiendee zako (TL 1, uk. 26)

Katika dondoo maneno, *walikuwa wamenionya dhidi ya kuchumbiwa nawe, sioni haja yoyote ya kuishi nawe, Naomba tafadhali uchukue chochote unachokiona chako na ujiendee zako*, yanaonyesha kuwa ndoa kati ya Penina na Dennis ilisambaratika. Wazazi wa Penina walikuwa wamemuonya dhidi ya kuchumbiwa na Dennis kumaanisha kuwa hawakuwa wameibariki ndoa hiyo. Walikataa kuikubali ndoa hii kwa kuwa Dennis alikuwa maskini. Wao walikuwa tajiri. Walimpa Penina pesa za kila mwezi na kuwalipia kodi ya nyumba pia. Penina alipowaeleza kuwa amepata mchumba, wanamkataza kuchumbiwa naye kwa madai kuwa yeye ni maskini. Penina anapogundua kuwa matamania yake hayakufaulu, anamfukuza. Anamweleza pia kuwa wazazi wake walikuwa wamemwonya kuchumbiwa naye. Kwa hivyo Dennis anapokosa kazi, anamfukuza. Anamwomba Dennis achukue kilicho chake ajiendee. Anamweleza kuwa haoni haja ya kuishi naye hivyo anamfukuza na kuisambaratisha ndoa yao. Hili linasababisha Penina kumfukuza nyumbani kwa madai kuwa hata wazazi wake hawakumkubali. Ndoa yao inaishia kusambaratika kwa sababu ya Penina kukosa ustahimilivu. Angemstahimili mumewe mpaka wakati atakapofanikiwa katika kupata ajira.

Kulingana na nadharia ya Mtagusano wa Vitambulisho iliyoasisiwa na Crenshaw (1989), vipengele vya tabaka na matarajio ya kijamii vinashirikiana katika kumwathiri Dennis. Dennis ametoka tabaka la chini naye Penina ametoka tabaka la juu. Kulingana na jamii, mwanamume ana jukumu la kuilisha familia yake. Kwa kuwa Dennis alitoka tabaka la chini, wazazi wa Penina waliona kuwa Dennis ni maskini hivyo hangeweza kumtunza Penina. Wakamwonya Penina dhidi ya kuolewa na Dennis. Hili linasambaratisha ndoa yao na Dennis anaathirika sana kwa kujuta hali yake umaskini na kuyakubali mapenzi ya Penina. Penina anamfukuza na kumweleza kuwa anajuta kuwa mpenzi wake kwani wazazi wake walimwonya dhidi ya kuolewa naye. Penina anamfukuza kwa kumwambia achukue chochote kilicho chake ajiendee. Dennis anaathirika sana kwa sababu ya ndoa yake kuvunjika. Anashangaa iwapo huyo ni Penina aliyemwendea awali na kushawishi wawe wapenzi.

Katika hadithi ya *Ndoto ya Mashaka* katika *Diwani ya Tumbo Lisiloshiha na Hadithi Nyingine*, mhusika Mashaka pia anaumia. Ndoa yake ilikuwa

imesambaratika na akaachwa na mpenzi wake Waridi pamoja na watoto wake. Mwandishi anasema kuwa:

Mfano 2:

Katika maisha hayo siku zilijisotora zikapita kama hazitaki. Sura zetu zilitosha kuwa kurasa za kusomea. Dhiki ilikuwa ndiyo nguo na harufu yetu. Siku moja lakini nilishangaa nilipotoka kazini. Waridi sikumkuta mle chumbani mwetu. *Sikuona ndudu ya mtu!* Sikumwona yeye wala watoto wake. “Wamekwenda wapi watu hawa?” Nilijiuliza lakini sikupata jibu. Nilisubiri sana hawakutokea. Waridi mwenyewe hakuniaga. Niliendelea tu kuwasaka lakini wapi! Juhudi zangu za kuwasaka, mke na watoto wangu, ziligonga mwamba hatimaye. Nasikujua vipi.” (TL, uk. 76)

Sentensi *Siku moja lakini nilishangaa nilipotoka kazini. Waridi sikumkuta mle chumbani mwetu, Sikumwona yeye wala watoto wake, Nilisubiri sana hawakutokea, Niliendelea tu kuwasaka lakini wapi! Juhudi zangu za kuwasaka, mke na watoto wangu, ziligonga mwamba hatimaye* zinaonyesha kuwa mkewe Mashaka pamoja na watoto walikuwa wamepotea na ndoa yake kusambaratika Tunamwona Mashaka akiwa mwingi wa mawazo. Ndoa yake ilikuwa imesambaratika na mke wake kupotea. Anasema kuwa aliwatafuta kwa siku nyingi bila kuwapata. Kilichosababisha yeye kutorokwa na mke na ndoa yake kusambaratika ni umaskini wake. Mashaka alikuwa maskini sana. Hakuweza kuilisha familia yake. Mpaka wazazi wa mkewe walikuwa wameondoka walikoishi na kwenda kuishi Yemeni kwa sababu ya ufukara wa Mashaka. Ufukara huu ulimletea matatizo na kuisambaratisha ndoa yake. Hili lilimhuzunisha sana. Mashaka anasema angekuwa na pesa mkewe angempenda, naye angempenda zaidi. Hili halitendeki mpaka anaishia kusema kuwa maskini hapendwi. Ni uhalisia wa mambo kuwa ndoa nyingi zinasambaratika kwa sababu ya wanaume kushindwa kulisha familia zao.

Kulingana na Audre (1984) maingiliano ya vitambulisho tofauti vya kijamii kama vile: jinsia, rangi, tabaka na mapenzi husababisha ukandamizaji. Kulingana na nadharia, Mashaka anaathirika kwa sababu ya kipengele cha tabaka na uchumi. Mashaka ni maskini. Anafanya kazi za kijungujiko. Siku moja anaporejea nyumbani anampata mkewe kesha toroka pamoja na wanawe. Mashaka ananyanyasika na kuathirika sana. Anasema kuwa siku moja alishangaa alipotoka kazini. Waridi hakumkuta mle chumbani mwao. Hakumwona yeye wala watoto wake. Alishangaa wamekwenda wapi watu hao. Alijiuliza maswali mengi lakini hakupata jibu. Aliwasubiri sana hawakutokea. Waridi mwenyewe hakumuaga. Aliendelea tu kuwasaka lakini wapi! Juhudi zake za kuwasaka, mke na watoto wake, zikagonga mwamba hatimaye. Na hakuja vipi. Mashaka anaonekana kuathirika sana kwa sababu ya familia yake kutoroka. Aliwatafuta siku nyingi hakuwapata na hili lilisambaratisha ndoa yao.

Kusambaratika kwa ndoa huweza kuwa na madhara kwa mwanamume. Huweza kusababisha msongo wa mawazo na hisia za kukosa mamlaka. Jamii pia huwazuia wanaume kutafuta msaada wa kihisia, jambo linaloongeza athari za kiakili kutokana na mgogoro wa kifamilia kwa mujibu wa (Hine et al, 2025).

4.7. Msongo wa Mawazo

Msongo wa mawazo husababishwa na jambo au kitu chochote ambacho kinaleta usumbufu kwenye mawazo ya binadamu. Kuna dalili ambazo huonekana kwenye mtu anapokuwa na msukumo wa mawazo. Dalili hizi ni pamoja na kulia, huzuni, ukali, unyonge, kutomakinika katika ulifanyalo, mabadiliko katika mavazi na namna ya kuongea miongoni mwa dalili zingine.

Katika hadithi ya *Ndoto ya Mashaka* katika *Diwani ya Tumbo Lisiloshiha na Hadithi Nyingine*, Mashaka anaonekana akiwa mwingi wa mawazo. Siku moja akitoka kazini alipata mkewe Waridi amepotea pamoja na watoto wake. Aliwasubiri sana hawakurudi. Akawatafuta juhudi zake zikagonga mwamba. Mwandishi anasema kuwa hali hii ya utengano na familia yake ilimfanya mnyonge na kumyong'onyeza. Aliwaza sana. Mwandishi anasema:

Mfano 1:

Niliwaza mengi zaidi. Nikawaza la laiti ningekuwa na maisha mazuri, mambo yote yangukuwa mazuri. Kwanza, Waridi mke wangu, angeniheshimu. Asingekuwa na wazo la kunikimbia na kuniachia ukiwa nilio nao leo. Ningekuwa na fedha za kumfurahisha yeye na Watoto wangu. Ningeweza kuuzima udhia ukitokea kuupenyezea rupia. Bila shaka ningekuwa mwanamume wa kukata na shoka, imara na mwenye kujiamini. Pili, mke wangu angezidi kunipenda nami ningezidi kufurahia mapenzi yetu. Hata mwenyewe ningejipenda. Na watoto wangu ningewapenda pia. Lakini wapi! Tangu lini maskini akapenda? Maskini kabisa hapendi! (TL 1, uk. 78)

Sentensi *Niliwaza mengi zaidi*, na *Nikawaza la laiti ningekuwa na maisha mazuri, mambo yote yangukuwa mazuri*. zinaonyesha kuwa Mashaka alikuwa na msongo wa mawazo. Mkewe na wanawe walipotea kwa kuwa alikuwa maskini. Anasema kuwa angekuwa na pesa mke wake angemheshimu na hangekimbia na kumwacha. Anasema angeweza kumfurahisha pamoja na wanawe angekuwa na fedha. Anasema angekuwa mwanamume wa kukata na shoka na angejiamini kumaanisha kuwa sasa amejidharau na hajiamini. Mashaka pia hajipendi. Anasema angekuwa na pesa angejipenda. Anawaza kiasi kwamba yeye anajiita maskini. Anasikitikia hali yake inayomnyima furaha. Familia yake kupotea inamfanya kuwa na msongo wa mawazo. Mwandishi anaendelea kusema:

Mfano 2:

Nilizidi kuwaza na kuwazua. Niliwaza juu ya mashaka yangu mwenyewe kwanza-mimi Mashaka kisha nikajiuliza kuna Mashaka wangapi Tandale nilipo? Sote tulikuwa mashaka watupu, Tandale nzima. Na je, kuna Tandale ngapi katika Tanzania? Kuna Mashaka wangapi Kenya na Uganda na Afrika nzima na duniani kote. Na hatimaye kwa nini jamiiza kimataifa zinalifumbia jicho kina Mashaka na Tandale? Kwa nini hazitaki kuukemea mfumo huu wa maisha? Mfumo wa mwenye nacho kuendelea kupata na msinacho kuendelea kukosa? Labda si bure, iko namna! Je, jamii hizo zina mkono wake katika hili? Kwa nini...Kwa nini...kwa nini lakini? Nilipokuwa nikiwaza haya, nafsi yangu iliniambia, *Subira ni ufunguo wa heri*. (TL 2, uk. 78)

Katika nukuu hili Mashaka anazidi kuwaza mengi. Sentensi *Nilizidi kuwaza na kuwazua na Niliwaza juu ya mashaka yangu mwenyewe kwanza-mimi Mashaka kisha nikajiuliza kuna Mashaka wangapi* zinaonyesha kuwa mawazo hayakumwishia Mashaka. Alifikiria kuhusu shida zake kisha akaanza kujiuliza kuna Mashaka wangapi wanaopitia hali kama hiyo yake. Alijiuliza kwa nini walizo nazo wanazidi kupata na wasio nazo kuzidi kukosa. Moyo wake hautulii. Mawazo haya yote yalimfanya Mashaka kuwa mnyonge sana. Wanaume wengi katika jamii hujipata katika hali kama hii pale ambapo wanashindwa kuzikimu familia zao hivyo wanatorokwa.

Crenshaw (1989) alieleza jinsi mifumo ya ukandamizaji inavyoshirikiana na kuathiri watu kwa njia nyingi. Alisema kuwa ukandamizaji hauwezi kuchambuliwa kwa kutenganisha vipengele vya utambulisho wa mtu, bali kwa kuzingatia jinsi vinavyoshirikiana na kuathiriana. Kulingana na nadharia, Mashaka anaathirika kwa sababu ya mwingiliano wa kipengele cha matarajio ya kijamii na tabaka. Mashaka alikuwa na jukumu la kuilisha familia yake lakini hakuweza kufanya hivyo kwa kuwa alikuwa maskini. Alikuwa akifanya kazi lakini zilikuwa kazi za kijungu jiko. Hili linasababisha kutorokwa na familia yake na anapata msongo wa mawazo. Anasema kuwa aliwaza mengi zaidi. Akawaza ya laiti angekuwa na maisha mazuri, mambo yote yangukuwa mazuri. Anasema angeweza kumfurahisha mkewe pamoja na wanawe na hivyo hawangemtoroka. Mashaka alizidi kuwaza mengi. Anasema alizidi kuwaza na kuwazua. Aliwaza juu ya mashaka yake mwenyewe kisha akajiuliza kuna Mashaka wangapi Tandale alipo wanaopitia madhila kama aliyopatana nayo. Hili linaashiria kuwa Mashaka alikuwa na msongo wa mawazo. Mwanzo aliwaza mengi kujihusu kisha akaanza kuwaza ya wengine. Kuwaza ya wengine hakungemsaidia kwa lolote isipokuwa kumwongezea matatizo zaidi.

Kulingana na (Schön et al, 2025), msongo wa mawazo huweza kuwa na madhara kwa mwanamume kama kupata mawazo ya kujua. Kulingana na takwimu,

wanaume wana uwezekano mkubwa wa kufariki kwa kujua mara nyingi kutokana na ukosefu wa matibabu. Vilevile wanaweza kujidhalilisha kwa kuona kama wamefeli maishani. Pia wanaweza kukasirika na kuwa na hasira. Badala ya kuonyesha huzuni ya moja kwa moja, wanaume mara nyingi huonyesha dalili za unyogovu kupitia hasira au kukasirika kupita kiasi.

5.0. HITIMISHO

Makala hii imeangazia jinsi unyanyasikaji wa wanaume unavyowaathiri kwa mujibu wa maandishi wa hadithi fupi teule. Mtafiti ameeleza athari za unyanyasaji wa wanaume zifuatazo: majuto, kukata tamaa, ukosefu wa amani, majeraha, upweke, kusambaratika kwa ndoa na msongo wa mawazo. Mtafiti ametambua kuwa wanaume wanaponyanyaswa huathirika kwani wao ni binadamu walio na hisia kama binadamu wengine.

Nadharia ya Mtagusano wa Vitambulisho iliyoanzishwa na Crenshaw (1989), vipengele vya utambulisho hushirikiana na kuathiri mtu kwa njia nyingi. Nadharia hii imesaidia kuonyesha vipengele vinavyoshirikiana katika unyanyasikaji wa wanaume. Imesaidia kuonyesha kuwa mwanamume anaponyanyasika huathirika kwa njia nyingi.

MAREJELEO

- Audre, L. (1984) *Sister Outsider: Essays and Speeches*. The Crossing Press. California
- Canadian Men's Health Foundation. (2025). *Men's mental health research: Social connection and help-seeking in Canadian men*. <https://menshealthfoundation.ca/research/2025-mens-mental-health-research/>
- Chama cha kitaaluma cha wataalamu wa saikolojia nchini Marekani, (1892). Unyanyasaji wanaume. <https://www.apa.org>.
- Chokocho, A, & Kayanda, D(Wah). (2016). *Tumbo Lisiloshiba na Hadithi Nyingine*. Nairobi: Longhorn Publishers limited.
- Crenshaw, K. (1989). *Demarginalizing the Intersection of Race and Sex*. University of Chicago Legal Forum
- Gitau, E. N. (2005). 'Unyanyasaji Dhidi ya Wanaume Katika Fasihi Andishi ya

Kiswahili.'Tasnifu ya M.A. chuo kikuu cha Kenyatta. (Haijachapishwa).

- IPP Media. (2017, Julai 27). *Jeraha la moto na namna ya kulidhibiti*. <https://legacy.ippmedia.com/sw/makala/jeraha-la-moto-na-namna-ya-kulidhibiti>
- Karimi, J.(2021). *Suala la Uhusiano wa Kimahaba na Mimba za Utotoni Katika Hadithi Fupi Teule za Kiswahili*. Chuo Kikuu cha Chuka.
- Ortiz-Hernández, L., & Mendoza-Pérez, J. C. (2021). Association between overt and subtle experiences of discrimination and violence and mental health in homosexual and bisexual men in Mexico. *Journal of Interpersonal Violence*, 36(5-6), NP2654–NP2681. <https://doi.org/10.1177/0886260519898423>
- Nzonga, P. S. (2020). *Mgao wa kazi za wanaume katika Hadithi Fupi za Kiswahili*. (Tasnifu ambayo haijachapishwa). Chuo Kikuu Cha Kenyatta, Nairobi.
- Okiror, S. (2023, October 22). *The silent mental health crisis among men in Uganda*. BMJ Global Health Blogs. <https://blogs.bmj.com/bmjgh/2023/10/22/the-silent-mental-health-crisis-among-men-in-uganda/>
- Patricia, H. (1990). *Black Feminist Thought*. Boston
- Ruto, M. (2015). *Matatizo ya mwanamke katika Kidagaa Kimemwozea na Nyuso za Mwanamke*. Tasnifu ya Uzamili ambayo haijachapishwa). Chuo Kikuu Cha Nairobi.Nairobi
- Schön, E., Ehlert, U., Schneeberger, M., Zimmermann, D., & Walther, A. (2025). Effects of diagnosing major depressive disorders in men on externalizing depression symptoms and conformity to traditional masculinity ideologies. *Psychology of Men & Masculinities*. Advance online publication. <https://doi.org/10.1037/men0000518>
- United Nations Development Programme. (2022). *Gender Equality Strategy 2022–2025*. <https://genderequalitystrategy.undp.org/>
- Walibora, K.(2012). *Masikini Milionea na Hadithi nyingine*.Nairobi. Oxford University press

Cite This Article: Elizabeth Wanjiru Waithaka, Dkt. John Khaisie Wanyama, Dkt. Timothy Kinoti M'ngaruthi (2025). Machozi Ya Kimya: Athari Za Unyanyasikaji Wa Wanaume Katika Diwani Za Tumbo Lisiloshiba Na Maskini Milionea Na Hadithi Nyingine. *East African Scholars J Edu Humanit Lit*, 8(9), 457-468.
